

Vårt Falun

NÄSTA
FAS FÖR
LUGNET

Lust

TEMA: UTBILDNING

att lära

*Hållbar
FRAMTID*

ÅRETS
KULTUR
KOMMUN
2015
FALUN

VAD HÄNDER I
OKTOBER-NOVEMBER?

FALUN

/I detta nummer

Foto: Camilla Sandy

“Vi vill ge eleverna strategier för att närma sig texter i olika ämnen”

Tema: Utbildning. Sid 10–13

Foto: Ulf Palm

Utvecklingsprogram antagna. Sid 6

Foto: Ulf Palm

Lugnet går in i en ny fas. Sid 8

Foto: Kerstin Lundin

Demokratiplan 2020. Sid 4

Foto: Agneta Barle

Min vardag: Karin Gustavsson. Sid 14

Skiss: SWECO arkitekter.

Datacenter i världsklass. Sid 18

Rese- centrum Falun

– VAD HÄNDER NU?

Nu är det ungefär en månad sedan Resecentrum Falun invigdes. Mycket är färdigbyggt, men en del arbeten återstår. Här är lite av det som händer i kvarteret den närmaste tiden.

TEXT: Peter Dahlkvist.

■ Kvarteret Rödbro

Det vill säga området mellan Korsnäs vägen och Knutpunkten. Tomten var redan från början tänkt att säljas, och sedan bebyggas med en byggnad som skulle inrymma bland annat företag och ett parkeringsgarage.

Finns det några intressenter för kvarteret och tomten?

– Ja, det finns intressenter. Vi bedömer att intresset skulle öka ytterligare om detaljplanen också medgav bostäder. Därför pågår ett arbete med att ändra detaljplanen, säger Jonny Gahnshag (S), kommunalråd och ordförande i miljö- och samhällsbyggnadsnämnden.

■ Vasaparken

Arbetet med parken tog stopp när politikerna blev oense om kostnaderna för att anlägga parken och om kommunen också skulle öppna upp för bostäder där. Ett majoritetsbeslut fastslog sedan att en ny detaljplan skulle tas fram.

Resecentrum Falun invigdes 28 augusti med tal, fanfarer och aktiviteter. Många var intresserade av att kika in i nybygget och delta i firandet.

När kan den nya detaljplanen för Vasaparken vara klar och anläggandet av park och bostäder börja?

– En detaljplan tar normalt 1–1,5 år att ta fram och anta. Det innebär att bostadsbyggande tidigast kan starta 2017. För den del av Vasaparken som ska bli park är målsättningen att den kan ställas i ordning år 2016, berättar Jonny Gahnshag.

■ Tiskenparkeringen

Nu är den nya in- och utfarten för biltrafik till den västra delen av parkeringen öppnad. Det har länge funnits idéer och planer om att bygga attraktiva bostäder vid Tisken och att utöka antalet parkeringsplatser.

Hur långt har planerna för Tiskenparkeringen kommit? Utökad parkeringsyta, bostäder?

– Där har en förstudie gjorts för att klargöra

hur buller, översvämningsrisker och andra risker ska hanteras. Förstudien ska kommunstyrelsen ta ställning till under hösten och avgöra om byggnation är möjlig och lämplig, säger Jonny Gahnshag.

■ Stationshuset

Stationshuset har i stort sett lämnats orört medan byggnationen av resecentrum pågår. Nu ska det gamla huset få en översyn och sedan är det tänkt att nya hyresgäster kan börja flytta in.

Vad händer med stationshuset?

– Vi har väntat på att börja med stationshuset medan bygget pågår, men en projektering pågår och vi ser nu över vilken typ av verksamhet som kan passa in i miljön, säger Lars Ringsby, chef för kommunens serviceförvaltning. ■

■ Övriga arbeten som pågår vid och omkring resecentrum:

- Förlängningen av den så kallade åsnetrappen samt backen bredvid.
- Gården bakom, parkeringen och infarten till de som bor i Johanssonska huset.
- Gång- och cykelvägen mellan Korsnäs vägen och Åsgatan.
- Terminaltorget i änden på bussterminalen med asfalt, glasräcken och planteringar.
- Digitala informationspelare vid Knutpunkten och stationen.
- Södra Stationsgatan, Korsnäs vägen mellan Promenaden och Södra Stationsgatan beläggs med sista lagret asfalt.
- Väntsalen vid Knutpunkten är i projekteringsstadiet.
- Området kring Magasinet ska projekteras i höst/vinter. Planerad byggstart: våren 2016.

Källa:

Projektledningen för Resecentrum Falun.

Tufft ekonomiskt läge

I mitten av september höll fackförbundet Kommunal en manifestation på Stora torget mot planerade besparingar inom kommunens verksamheter. Kommunstyrelsens ordförande Susanne Norberg (S) har förståelse för medlemmarnas frustration, men konstaterar samtidigt att det ekonomiska läget är mycket ansträngt.

■ **EKONOMI/** – Vi kan inte blunda för det och vi kommer att behöva göra vissa neddragningar. Däremot vet vi ännu inte i vilken utsträckning. Mycket av budgetprocessen återstår ännu.

Samma dag som manifestationen hölls kom besked från majoriteten om ändrad budget för barn- och utbild-

ningsnämnden. Det betyder ett tillskott med tio miljoner utöver tidigare beslut.

– Vi tar även till oss av den kritik som de fackliga organisationerna uttalat. Som majoritet har vi delaktighet som ett ledord. För att vi ska bättre leva upp till det och i bästa fall kunna få in och värdera alternativa förslag har vi planerat in dialogmöten med de fackliga organisationerna. Detta för att vi tillsammans ska kunna gå igenom förslag till åtgärder för att förbättra verksamheterna, säger Susanne Norberg.

Nytänkande viktigt

I juni i år valde fullmäktige att anta majoritetens budgetförslag för 2016. 19–20

oktober är det dags för de förtroendevaldas avslutande budgetdialog och 26 november ska fullmäktige fatta slutligt beslut i budgetfrågan.

– I huvudsak kommer budgeten som den beslutades i juni att bestå, men vi gör förstås allt vi kan för att kunna tillmötesgå de behov som blivit tydligare sedan dess, säger Susanne Norberg.

En titt i backspegeln visar att flera av kommunens förvaltningar har förbrukat mer resurser än de tilldelats.

Det beror delvis på ökade volymer.

Men Faluns politiska ledning är inte beredd att ta till skattehöjningar för att lösa situationen.

– Inte så länge det finns mer att göra

inom förvaltningarna. Hur kan vi jobba smartare och effektivare utan att sänka kvaliteten? Vi måste våga tänka nytt och göra annorlunda. Mycket görs redan idag, men vi behöver intensifiera det här arbetet, säger Susanne Norberg som också ser andra möjligheter till en positiv utveckling:

– Bostadsbyggandet ökar och vi har nya företagsetableringar på gång, det finns ett stort intresse för Falun. Vi har uppdaterat Lugnet för att kunna ta emot flera stora evenemang och vi har byggt Resecentrum Falun, en mycket viktig satsning. Vår vision ”Ett större Falun” handlar bland annat om en ökad inflyttning och därmed ett ökat skatteunderlag. Vi behöver alltså göra investeringar för att få mer pengar till driften och kunna trygga välfärden på sikt. ■

Tidigare i höst arrangerade Falu kommun en demokratidag på högskolebiblioteket.

Starkare demokrati med

Har du idéer om lekplatser eller äldreomsorg, men är inte intresserad av att gå med i ett politiskt parti? Nu ska det bli enklare för dig att göra din röst hörd. – Vårt arbete handlar om att göra det enklare för alla Falubor att engagera sig i kommunala frågor, förklarar **Bruno Kaufmann (MP)**, demokratiexpert och ordförande i val- och demokratinämnden.

TEXT: Kerstin Lundin

■ **DEMOKRATI/** För ett par år sedan tog Falu demokratiråd fram en demokratiplan. Sedan dess har rådet ersatts av en val- och demokratinämnd och i våras antog kommunfullmäktige ”Demokratikommun 2020”, en plattform för medborgardialog och aktivt medborgarskap.

– Den handlar om hur vi kan förbättra vardagsdemokratin. Många röstar vart fjärde år men är inte alls delaktiga däremellan trots att besluten gäller våra gemensamma resurser, säger Bruno Kaufmann.

Han menar att dagens strukturer inte är i

takt med tiden. Den som tackar nej till att vara ledamot i en kommunal nämnd i fyra år skulle kanske vilja engagera sig i en speciell fråga under en kortare period – om det bara fanns ett enkelt och tydligt sätt att gå tillväga.

– Vi behöver en större flexibilitet och vi behöver också lyssna till de människor som är mer lågmälda. Idag tenderar debatten att bli väldigt svartvit – antingen är du för eller emot. Nyanserna försvinner.

Aktiv medborgare

Faluns demokratiarbete fokuserar på fyra olika områden: kommunikation, medborgardialog/brukardialog och aktivt medborgarskap samt att öka kunskapen om de demokratiska grundvärderingarna.

Bruno menar att alla delar är viktiga för helheten:

– Det kan handla om allt från svarstider,

Demokratipasset beskriver på vilket sätt du kan påverka. Hämta ditt eget ex på närmaste bibliotek.

Bruno Kaufmann, ordförande i val- och demokratinämnden.

mer dialog

alltså hur enkelt det är att få kontakt med kommunen, till att hitta former för medborgardialog så att politikerna kan ta del av invånarnas åsikter innan de fattar beslut i en viss fråga.

Aktivt medborgarskap innebär att ge stöd och vägledning till kommuninvånare om hur de kan göra sin röst hörd, skriva medborgarförslag och på olika sätt vara en aktiv medborgare.

Idag har Falun en val- och demokratinämnd, en heltidsanställd demokrativägledare och en halvtidsanställd ungdomsdemokrativägledare.

Räcker det för att göra medborgarna mer aktiva?
– Både ja och nej. Det viktiga här är att nya strukturer kräver ett nytt synsätt. Lite förenklat kan man säga att politikerna behöver ta ett steg tillbaka samtidigt som medborgarna behöver ta ett kliv framåt, men det här är inget som sker över en natt. Vi behöver ha tålamod, säger Bruno. ■

/Demokratiplan 2020

Målet är att Faluns demokratiarbete på sikt ska bidra till:

- Ett större, demokratiskt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Falun där alla, medborgare, förtroendevalda och medarbetare i kommunen, är delaktiga i utvecklingen och formandet av Falu kommuns framtid.
- En plats för alla där varje människas unika uttryck, drivkraft, intelligens och kreativitet kommer till uttryck och tas till vara, och alla känner sig som en del i det samhället vi lever i.
- Ett Falun där relationen mellan medborgare, förtroendevalda, medarbetare i kommunen genomsyras av öppenhet, tillit och respekt för varandras åsikter, attityder och värderingar och Falu kommun uppfattas som enkla att samarbeta med.
- Ett Falun där makten hela tiden utgår från och återkopplas till medborgarna och där de demokratiska grundvärderingarna och mänskliga rättigheterna respekteras.

Läs mer på falun.se

KOMMUNENS UTMÄRKELSER

Vem vill du belöna?

Vet du någon som gjort goda insatser för miljön, tillgängligheten, kulturen eller mångfalden i Falun? Skicka ditt förslag på pristagare senast 1 oktober.

Priserna delas ut till en eller flera personer, föreningar, företag eller organisationer som är bosatta eller verksamma i Falu kommun.

■ Miljöpriset

Miljöpriset uppmärksammar goda insatser som bidragit till en långsiktigt hållbar utveckling.

Skicka förslag på pristagare med motivering till Falu kommun, Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, 791 83 Falun eller samhallsbyggnad@falun.se, skriv "Miljöpriset" i ämnesraden.

■ Tillgänglighetspriset

Tillgänglighetspriset uppmärksammar goda insatser som bidragit till att förbättra livsvillkoren och tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Skicka förslag på pristagare med motivering till Falu kommun, Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, 791 83 Falun eller samhallsbyggnad@falun.se, skriv "Tillgänglighetspriset" i ämnesraden.

■ Kulturutmärkelse

För kulturutmärkelse definieras kultur i första hand som scenkonst (musik, teater, dans) bild (konst, film, foto), kulturarv och litteratur:

- Kulturstipendiet för att lyfta fram ung kultur ges till unga "kulturarbetare", i första hand mellan 16 och 30 år.
- Barn- och ungdomskulturpriset ges för verksamheter och insatser utöver det vanliga inom barn- och ungdomskulturområdet.
- Kulturpriset ges för förtjänstfulla insatser inom kulturområdet.

Skicka förslag på pristagare med motivering till Falu kommun, Kultur- och fritidsförvaltningen, 791 83, Falun eller kultur@falun.se (skriv namnet på priset i ämnesraden).

■ Mångfaldsstipendium

Mångfaldsstipendiet uppmärksammar ett förtjänstfullt arbete till förmån för ett Falun präglad av mångfald och integration. Stipendiet delas ut av arbetsmarknads-, integrations- och kompetensförvaltningen i samarbete med Falu kommuns integrationsråd.

Skicka förslag på pristagare med motivering till Falu kommun, arbetsmarknads-, integrations- och kompetensförvaltningen, 791 83, Falun eller aik@falun.se (skriv "Mångfaldsstipendium" i ämnesraden).

Sedan många år tillbaka arbetar Falun för en **hållbar utveckling**. Det betyder att vi strävar mot en utveckling som är ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar – en utveckling där varje generation ska ha samma chans att skapa ett gott liv.

TEXT: Kerstin Lundin

NYA UTVECKLINGSPROGRAM ANTAGNA

Med sikte på en hållbar framtid

■ **HÅLLBAR UTVECKLING/** I arbetet för en hållbar utveckling i Falun är kommunen drivande, men beroende av många andra aktörer.

– Ingen kan ordna en hållbar samhällsutveckling på egen hand, här behövs många goda krafter och ett gediget samarbete, konstaterar Mats Dahlström (C), ordförande i folkhälsorådet.

Utmaningar och möjligheter

Falun har tre strategiska program för hållbar utveckling: ett miljöprogram för den ekologiska dimensionen, ett folkhälsoprogram för den sociala dimensionen och ett tillväxtprogram för den ekonomiska dimensionen.

Programmen kom för ungefär tio år sedan och har omarbetats ett antal gånger. De senaste versionerna går under namnen Miljöprogram 2020, Folkhälsoprogram 2020 och Tillväxtprogram 2020.

Miljöprogram 2020 antogs av fullmäktige ifjol, medan övriga två antogs så sent som 10 september.

– Programmen är vägledande för många

beslut inom kommunen. Därför är de viktiga och många parter har lagt ner mycket arbete på att omarbeta dem. Att vi nu gått i mål med alla tre känns väldigt bra, hållbar utveckling omfattar alla dimensionerna, säger Mats Dahlström och konstaterar samtidigt att det handlar om ett arbete utan slut:

– Vi behöver ständigt tackla nya utmaningar och söka nya möjligheter.

Spännande plats

Tillväxt är ett delvis ifrågasatt begrepp. En del förknippar det med girighet, andra med ett gott liv.

För Jonny Gahnshag (S), ordförande i tillväxtrådet, är tillväxt en förutsättning för att kunna nå andra mål.

– Vi behöver tillväxt för att nå vår vision om ”Ett större Falun”. Ett Falun där vi har resurser att agera hållbart och ha en bra välfärd. Att bra tillväxt ofta ökar både utbud och kommersiell mångfald är en bonus. På så sätt kan Falun bli en ännu mer spännande plats att bo på.

Linda Norén är kommunens näringslivs- och chef. Även hon menar att en kommun

Foto: Ulf Palm

Foto: Thomas Sundin

Foto: Ulf Palm

”Tillväxt innebär fler människor i sysselsättning, högre skatteintäkter och en säkrad välfärd.”

Linda Norén, näringslivs- och chef, Falu kommun.

i tillväxt är en attraktiv kommun.

– Tillväxt innebär fler människor i sysselsättning, högre skatteintäkter och en säkrad välfärd.

Alla behöver bidra

För att öka tillväxten i Falun behövs ett bra företagsklimat, fler bostäder, mer ledig mark och fler lediga lokaler, det är näringslivs- och kommunalrådet överens om.

– Men det händer mycket redan nu. Bostäder byggs, spännande mötesplatser skapas, satsningar på klimatsmarta datahallar pågår och det finns nya satsningar inom kreativa och kulturella näringar. På flera områden går det åt rätt håll, men det gäller också att vi ger företagarna ett bra bemötande och att Faluborna bidrar, till exempel genom att handla i butikerna på stan. Tillväxt skapar vi tillsammans, säger Linda Norén.

Men vad händer när ekonomiska intressen ställs mot folkhälsa och miljö? Vilket är viktigast?

– De tre hållbarhetsdimensionerna är jämställda, men kan växelvis vara mer eller mindre viktiga. Ibland kan arbetstillfällen vara oerhört

Foto: Ulf Palm

Tillväxt-program 2020

Syftet är att stimulera tillväxt genom att:

- skapa bra förutsättningar för privat näringsliv och organisationer
- främja samarbetet mellan lokala aktörer och med aktörer på regional, nationell och internationell nivå
- stärka Falun som attraktiv livsmiljö, attraktiv kunskapsmiljö och attraktiv etableringsmiljö.

Folkhälso-program 2020

Syftet med folkhälso-programmet är att:

- skapa förutsättningar för att hälso-utvecklingen blir jämlikt fördelad i hela kommunen.
- folkhälsoperspektivet ska genomgå en verksamhetsutvärdering inom kommunens förvaltningar och bolag. Programmet ska också ge stöd för prioriteringar.
- inspirera och motivera till ökad samverkan mellan olika aktörer.

Mer om programmen och Miljöprogram 2020 (som antogs ifjol) på falun.se

viktiga för både tillväxt och folkhälsa i fråga om människors förmåga att försörja sig själva. Men det är aldrig okej att uppnå kortsiktig tillväxt eller folkhälsa genom att förstöra miljön, säger Jonny Gahnshag.

Ojämn fördelning

I det andra programmet som nyligen antogs, Folkhälsoprogram 2020, ligger fokus på tre områden: delaktighet och inflytande, barns och ungas uppväxtvillkor samt hälsofrämjande livsmiljöer.

– Utifrån nuläget, alltså var vi befinner oss idag, ser vi det som särskilt viktigt att påverka utvecklingen inom dessa områden. Här har vi också stöd av forskningen som säger att det här är viktiga faktorer för vår hälsa, säger Mats Dahlström, kommunalråd och ordförande i folkhälsorådet.

Han konstaterar att den sociala hållbarheten är en stor utmaning just nu, att hälsan inte ser lika ut för olika grupper i samhället.

– Hälsan är helt enkelt ojämnt fördelad och det behöver vi göra något åt, till exempel genom att informera och inspirera, starta nya

”En utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.

Definitionen av hållbar utveckling. Ur Brundtland-kommissionen 1987.

initiativ och utforma ett samhälle som främjar hälsa. På sikt hoppas vi att fler kommuninvånare ska känna att de lever ett bra liv i Falun.

Kommer att märkas

Arbetet med folkhälsoprogrammet har varit omfattande och det har gjorts i samarbete med exempelvis landstinget, organisationer, företag och föreningar.

Mats Dahlström räknar med att Faluborna snart kommer att märka av nysatsningen på folkhälsa och social hållbarhet.

– I och med det nya programmet har frågorna kommit upp på agendan och det planeras för konkreta insatser. I Folkhälsorådet har vi bland annat diskuterat insatser för unga tjejer i skolan, lättillgängliga träningsmöjligheter för våra äldre och olika projekt för att minska sjuktalen i arbetslivet.

Viktigt i det fortsatta arbetet är att nå ut till de som har störst behov av exempelvis aktiviteter eller ändrad livsstil.

– För att lyckas nå och verkligen beröra människor behöver vi ett fortsatt samarbete mellan många olika parter. Det här är inget som vi i Falu kommun kan göra ensamma. ■

Ny föreläsningsserie om främlingsfientlighet

Falu kommun bjuder in till nya föreläsningar i serien ”Ett samhälle för alla”. Av höstens tre föreläsningar återstår två. Temat är främlingsfientlighet. Var kommer den ifrån och vad gör den med oss?

■ **FÖRELÄSNING/** Just nu pågår en intensiv debatt kring flyktingströmmar, främlingsfientlighet och nationalism. Vad är det som händer i världen och Sverige idag? Hur påverkar det oss och hur vi kan förhindra att våra samhällen polariseras? Föreläsningarna hålls i ljushallen på Falu stadsbibliotek. Fri entré.

Tisdag 20 oktober kl 18:30: En mänsklighet under attack

En kväll om dagens nationalism och koloniala och rasistiska strukturer, men också om kraften i antirasistisk litteratur, poesi och musik. Med Henrik Arnstad, journalist och författare, Athena Farrokhzad, poet, litteraturkritiker och dramatiker och Jennifer Ferguson, musiker och tidigare ANC-politiker.

Måndag 16 november, kl 18:30: Flyktingen inom oss

Ett samtal om flykt med Roza Güclü Hedin, Alf Tangnäs och Göran Greider. Roza Güclü Hedin, riksdagsledamot (S), berättar utifrån sina kunskaper om flyktingfrågor samt om sin egen familjs flykt. Alf Tangnäs, folkmusiker och tidigare rektor, ger oss en bild av hur det var när hans far flydde från quislingarna i Norge och hur mottagandet i Dalarna såg ut då. Göran Greider, författare, poet och chefredaktör, diskuterar främlingsfientligheten av idag och berättar om Gävlesonen Joe Hill.

Boka in 11 december

■ **KULTUR/** Fredag 11 december firar vi av vårt år som kulturkommun med en kväll fylld av kulturaktiviteter.

Arbetsnamnet är Kultur natt. Håll utkik på falun.se för mer information.

Fröidrottsarenan är en av Lugnets sju större arenor. Här en bild från SM i fröidrott 2010.

ETT HALVÅR EFTER SKID-VM

Lugnet går in i nästa fas

Säg Lugnet och alla Falubor har en åsikt. Allt från att det är ett onödigt skrytbygge till att det är en fantastisk arena. – Oavsett vad man tycker är det helt klart så att Lugnet är bättre rustat för framtiden nu än innan skid-VM, säger **Jonas Lennerthson (S)**, ordförande i kultur- och fritidsnämnden.

TEXT: Kerstin Lundin
FOTO: Ulf Palm

■ **SKID-VM/** Varje år har Lugnet över en miljon besökare. Det är mer än vad Gröna Lund har.

– Lugnet är till för både motionärer och elit. Vi har många som kommer flera gånger i veckan för att utöva sin sport, andra kommer hit för turneringar och matcher. En del är själva aktiva, andra är publik. Hit kommer människor i alla åldrar – från Dalarna, andra håll i Sverige och från andra länder, berättar fritidschefen Tomas Jons.

Mycket har gjorts, mycket återstår

Inför skid-VM rustades Lugnet upp på flera sätt. Mest omtalad, och ifrågasatt, är uppgraderingen av hoppbackarna, medan andra nyheter fått mindre uppmärksamhet.

– Vi har investerat i nya servicebyggnader, nya toaletter, el, fiber, värme och en bergbana. Allt som gjorts syns inte, men uppdateringen är värdefull, både för arrangörer och besökare, konstaterar Dan Nygren, kommundirektör.

Mycket arbete har gjorts de senaste åren, men mycket återstår.

Just nu rivs den gamla ishallen och en ny

byggs upp. Simhallen är i stort behov av renovering, liksom delar av sporthallen. Bygget av ungdomsbackarna är planerat, men ännu är inget beslut fattat.

– Vad som är positivt nu är att det finns flera parter som jobbar för att vi ska kunna bygga ungdomsbackarna. Kommunen kan inte ensam bära kostnaden även om det finns planer på att avsätta delar av VM-vinsten till projektet, säger Dan Nygren.

Externa partners

Lugnetanläggningen ägs idag av det kommunala bolaget Lufab, Lugnet i Falun AB. Bolagets uppdrag är dels att förvalta och utveckla fastigheterna, dels att arbeta med den långsiktiga utvecklingen av hela Lugnetområdet.

– Det gör vi bland annat genom att söka externa samarbetspartners för flera framtida projekt. Målet är att vi ska kunna utveckla delar av Lugnet utan kommunala medel, säger Liselotte Jonsson, bolagets vd.

I planerna för det framtida Lugnet finns bland annat en ny toppstuga, en stugby, ett café i anslutning till hoppturnet, ett tak över

Lugnet i siffror

- Lugnets sporthall byggdes **1972**.
- **65** av Riksidrottsförbundets **75** specialförbund kan bedriva verksamhet här
- På Lugnet finns idag **7** större idrottsarenor
- Över **50** idrottsföreningar är aktiva på Lugnet
- På Lugnet arrangeras över **100** evenemang om året
- Lugnet har årligen mer än **1 000 000** besökare
- På Lugnet har **4** skid-VM arrangerats: **1954, 1974, 1993** och **2015**.

Läs mer på lugnet.se

/Lugnetprojekt

■ ISHALLEN

Rivning av den tidigare ishallen och byggnation av en ny ishall.

Nuläge: Arbetet med rivningen går enligt plan och i höst inleds arbetet med att bygga den nya ishallen.

Tidplan: Vid årsskiftet 2015–16 ska det vara möjligt att ha verksamhet på isen. Den 31 maj ska den nya ishallen vara helt klar.

■ NY BELYSNING, BANDYARENAN

Arenan får en ny, energieffektiv belysning på master.

Nuläge: Arbetet pågår.

Tidplan: Klart 10 november 2015 (hemmapremiär, Falu BS)

■ MARKRENOVERING AV UNDERBACKEN

Underlaget är skadat och det åtgärdas. Parallellt görs en utredning om orsaken till problemet.

Nuläge: Arbetet pågår just nu.

Tidplan: Klart våren 2016.

Foto: Håkan Edvardsson

bandyarenan, äventyrsbanor och en så kallad zipline över backstadion.

– Listan på idéer är lång, men man ska komma ihåg att vi behöver jobba parallellt med att underhålla och utveckla den befintliga anläggningen. Och som vanligt gäller det att kunna finansiera det hela, säger Liselotte Jonsson.

Resurs för Falun

Sedan årsskiftet är det politikerna i kultur- och fritidsnämnden som hanterar Lugnetfrågorna för kommunens räkning.

– Att vi i nämnden jobbar med både idrottsfrågor och kultur ser jag som en fördel eftersom båda handlar om människors fria tid, säger nämndordförande Jonas Lennerthson (S).

Han tycker att det viktigaste just nu är att Falu kommun kan dra fortsatt nytta av de Lugnet-investeringar som gjorts.

– Framförallt handlar det om att vi vill få fler arrangemang och fler besökare. Det här jobbas det med på flera fronter. En viktig del i det är att ”paketera” Lugnet och Falun, både för arrangörer och för turister.

Jonas Lennerthson konstaterar att Lugnet är en unik arena och en stor resurs för Falun:

– Ibland tror jag att vi Falubor blir lite hemmablinda, vi ser inte det andra ser som kommer utifrån. Att ha en anläggning på gångavstånd från centrum där du kan utöva närmare hundra sporter och som dessutom har ett fantastiskt friluftsområde runt knuten är få städer förunnat. ■

Lyckad premiärsommar för bergbanan och museet

Under sommaren har tusentals besökare tagit en tur med bergbanan, kikat på utsikten från hopptornet och besökt det nyöppnade VM-museet. Göran Jagelius, Lufab, är mer än nöjd.

■ Hur många besökare har ni haft i sommar?

Cirka 8 000. Intresset har varit över förväntan.

■ Vad säger besökarna?

De är jättenöjda med bergbanan och turen upp. Och de tycker att filmerna och bilderna i museet ger en bra återblick på de

skid-VM vi har haft på Lugnet. Sedan gillar de såklart också utsikten över Falun, den är mäktig.

■ Varifrån kommer de?

De flesta är hitresta turister och många kommer från länder utanför Norden. En del Falubor har vi också haft på besök, men fler är välkomna. ■

Upptäck Faluns P-hus

■ **PARKERING/** Hör du till dem som missar att kika efter lediga parkeringsplatser inne i parkeringshus och parkeringsgarage?

I så fall är du inte ensam. Statistiken visar att många inomhusplatser står outnyttjade samtidigt som det ibland klagas på att det finns ont om parkeringsplatser i centrala Falun.

– Enklaste sättet att hitta till olika parkeringar är att använda Falu-appen. Där kan du till exempel söka på enbart P-hus, säger Patricia Wallin Granhagen, vd för Falu P.

I parkeringsdelen av Falu-appen kan du se en interaktiv parkeringskarta samt betala din parkering via tjänsten SMS Park. Appen är gratis och finns för Android och iPhone och laddas ner på **Google Play** eller **AppStore**. Gå till butiken och sök på Falun. Appen innehåller även erbjudanden och information om evenemang.

Återbruksfest 28 november

Välkommen till stor Återbruksfest på Magasinet lördag 28 november kl 11–16 – en dag med fokus på re-designade kläder, bytesmarknad, återvinningsverkstad och kreativa idéer.

■ **HÅLLBART/** – Under dagen tipsar vi om hur gamla saker kan få nytt liv. Vi kommer bland annat att ha en modevisning av redesignade kläder, berättar projektledaren Ola Bergeå, Falu kommun.

Medverkar gör bland andra TV4:s Hanna Wessmann (Äntligen hemma) som kommer att berätta om hur man stylar om gamla möbler.

– Du har också chans att få konkreta tips från Hanna om hur man re-designar prylar som man antingen tar med sig eller har med på en bild, tipsar Ola.

Återbruksfesten bjuder även på klädbytesmarknad och leksaksloppis. Du får chans att tillverka en julklapp på plats av återvunnet material och designa om kläder.

– För barnen blir det godisregn och återbruksverkstad. Det finns självklart möjlighet att köpa fika och lyssna på återvunnen musik med DJ som spelar remix, säger Ola.

Vill du delta? Vill du delta som utställare, ordna en återbruksverkstad eller har du andra idéer för återbruksfesten, kontakta projektgruppen via ola.bergea@falun.se eller 023-821 15.

Återbruksfesten är en del av Falu kommuns arbete för hållbar konsumtion. Medarrangörer är Falu Energi & Vatten, Studieförbundet, Hagströmska gymnasiet och Dalarnas Museum.

Viktigt uppdrag för kommunens gymnasier

Med ett stort och brett utbud, samarbete med hela regionen och en tydlig profilering ska Falu kommuns gymnasieskolor fortsätta att utveckla sin verksamhet.

– Vårt viktigaste uppdrag är att säkerställa att eleverna får den utbildning som de valt och se till att den håller hög kvalitet, säger **Johan Svedmark**, ny gymnasiechef i Falu kommun.

TEXT: Camilla Sandy. FOTO: Ulf Palm

■ **TEMA: UTBILDNING/** Efter att i flera år tappat elever mot friskolorna ökade i fjol antalet ansökningar till de kommunala gymnasieskolorna. En viktig anledning var den målgruppsanpassade marknadsföringskampanjen "Framtidens stjärna" som togs fram till höstens framtidsmässa på Magasinet. Till i år ska konceptet utvecklas ytterligare och med en ny chef på plats väntar spännande saker för kommunens gymnasieskolor.

– Konkurrenten driver oss framåt. Elever i dag väljer skola från en rad olika variabler och vi ska se till att vi fortsätter utveckla vår verksamhet och erbjuder valmöjligheter som tar hänsyn till elevers personliga intressen, säger Johan Svedmark.

Samarbete över kommungränserna

Johan Svedmark kommer närmast från en tjänst i Örebro kommun och tillträdde tjänsten som gymnasiechef i Falun i våras.

– Jag har alltid tyckt att Falun verkar vara en fantastisk trevlig stad och jag var även här under skid-VM. När platsannonsern dök upp tvekade jag inte att söka mig hit. Dessutom ser jag hela Falun-Borlängeregionen som en framtidsregion där Falun är en motor, säger Johan Svedmark.

Just samarbetet över kommungränserna även med gymnasieskolan ser den nye gymnasiechefen som en självklarhet.

– Vi har ett brett utbud i dag och det vi saknar finns i Borlänge, städerna kompletterar varandra. I dag är det viktigt att ge ungdomar möjlighet att välja och det tycker jag verkligen att vi lever upp till. Falun fungerar dessutom som ett komplement till de mindre kommunerna i länet som kanske inte har möjlighet att erbjuda alla program.

Styrkelyft på skolschemat

Gymnasieskolan har också valt att satsa på en

Johan Svedmark är ny gymnasiechef vid Falu kommun sedan i våras. Han välkomnar konkurrensen med friskolorna. "Den driver oss framåt".

idrottsprofilering både lokalt, regionalt och i flera fall även nationellt. I samtliga 15 program kan eleverna välja att kombinera studier med ett idrottsintresse. Allt från styrkelyft till fotboll, fridrott och innebandy står på menyn.

– Vi har också fler sporter på väg in, bland annat diskuteras kanot. Jag tror att många blivande gymnasieelever väljer oss tack vare vår tydliga idrottsprofil, säger Johan Svedmark.

En annan viktig del är att stimulera elevernas övergång från grundskolan till gymnasiet. Ett exempel på detta är projektet matematikutmanarna där högstadiel elever som är särskilt intresserade av matematik träffas och jobbar med matteproblem. Träffarna leds av en matematiklärare från grundskolan och en matematiklärare från Lugnetgymnasiets naturvetenskapliga program.

– Den här typen av projekt, tillsammans med mycket kunniga lärare, visar på kvaliteten i vår verksamhet. Vi har dessutom en fantastisk stimulerande arbetsmiljö med fina arbetsplatser, utrymmen för mindre grupper och även plats för rekreation.

"I dag är det viktigt att ge ungdomar möjlighet att välja och det tycker jag verkligen att vi lever upp till"

Johan Svedmark,
ny gymnasiechef.

Utmaningar

Mycket är bra men det finns också utmaningar som måste tas med i beräkningen. Trots fjolårets glädjande siffror finns diskussionen om konkurrensen med friskolorna med när den kommunala gymnasieskolans framtid diskuteras.

– Jag ser att vi behöver fortsätta att utveckla samarbetet med regionens näringsliv, bland annat med yrkesprogrammets arbetsplatsförlagda utbildning. ■

/Fakta

■ **Lugnetgymnasiet** erbjuder sju olika program. Placeringen i nära anslutning till Lugnets skid- och sportanläggning ger unika förutsättningar att kombinera studier med idrott.

■ **Kristinegymnasiet** erbjuder åtta olika program. Skolans läge med närhet till centrum, natur och Lugnet är en stor fördel, enligt de flesta. "Det är så himla enkelt att gå här – allt är väldigt nära", säger en av eleverna.

■ **I höst kan du träffa kommunens gymnasieskolor vid flera olika tillfällen, välkommen!**

• **Gymnasiemässa:**
Torsdag 15 oktober kl 17.00-19.30 på Magasinet.

• **Öppet hus**
- **Kristinegymnasiet:** Tisdag 17 november kl 18.00-20.00
- **Lugnetgymnasiet:** Onsdag 25 november kl 18.00-20.00

• **Besöksdag på Kristinegymnasiet och Lugnetgymnasiet:**
Fredag 11 december

I Kristinegymnasiets stora stentrappa har många elever passerat under byggnadens snart 150-åriga historia.

Victoria Schelin och Liza Axelsson brinner för läsning och läsförståelse.

Nu lyfter läsningen i Faluns skolor

I höst drar det igång. På tre grundskolor i Falun kommer läsåret 2015/2016 att innebära extra mycket fokus på läsförståelse och skrivförmåga när det statliga projektet **Läsllyftet** startar.

TEXT OCH FOTO: Camilla Sandy

■ **TEMA: UTBILDNING/** Med bra verktyg till lärarna och stöd i att hitta användbara strategier i undervisningen ska Läsllyftet bidra till bättre resultat i svenska skolor överlag.

– Att be eleverna skriva till exempel en labbrapport i kemi bygger på att de först fått se exempel på hur en sådan text ser ut. Skolämnena innehåller många fackuttryck som

elever kan ha svårt att förstå. Läsllyftet ska hjälpa både lärare och elever att öka medvetenheten om läsförståelse och skrivförmåga, säger Liza Axelsson som tillsammans med Victoria Schelin är handledare i Läsllyftet i grundskolan.

Fler skolor nästa år

Undersökningar som PISA och PIRLS visar att svenska elevers läsförståelse har försämrats under 2000-talet. Nu vill regeringen ändra på det och har gett Skolverket i uppdrag att genomföra en fortbildning i läs- och skrivutveckling. I Falun har Södra skolan, Västra skolan och Aspeboda skolan fått statsbidrag under läsåret 2015/2016.

– Totalt anmälde 13 skolor sitt intresse för att delta redan under det första läsåret. Nästa år hoppas vi att fler kan vara med men redan nu går det att sätta sig in i materialet på egen hand då allt finns tillgängligt på webben, säger Liza Axelsson.

Ny forskning i vardagen

Läsllyftet bygger på kollegialt lärande, lärare som lär sig av och med varandra med

hjälp av material på Läs- och skrivportalen, en webbsida som alltså är öppen för alla. Utbildningen riktar sig till alla lärare, inte bara de som undervisar i svenska.

– Det är en klar fördel. I till exempel SO och NO möter eleverna svåra texter och förstår man inte dem är det svårt att lära sig själva innehållet. Att undervisa om olika sätt att läsa och skriva är viktigt. Vi vill ge eleverna strategier för att närma sig texter i olika ämnen, säger Victoria Schelin.

Både Liza och Victoria är lärare i grunden. Liza har jobbat som lågstadielärare och är utbildad specialpedagog. I dag är hon språkläs- och skrivutvecklare på barn- och utbildningsförvaltningen och ansvarig för Läsllyftet, parallellt med arbetet som specialpedagog på Östra skolan. Victoria jobbar som förstelärare i svenska och engelska på Västra skolan med fokus på läs- och skrivutveckling.

– För mig känns det stimulerande att få förkovra mig i den senaste forskningen och lära mig mer om handledning. Något som jag också får nytta av i min lärarroll, säger Victoria.

– Precis så är det. För mig handlar det också mycket om att skapa ett bra klimat i gruppen så att alla kan och vågar prata öppet. Vad funkar, vad funkar inte i min egen undervisning, säger Liza.

Handledarna träffar sina grupper en gång i veckan och leder de kollegiala samtalen. Under träffarna planeras även aktiviteter som ska genomföras i undervisningen veckan efter.

– Tempot är högt och tanken är att vi tar del av aktuell forskning som lärarna sen kan omsätta i sin undervisning. Därefter utvärderas aktiviteterna gemensamt på träffarna säger Liza Axelsson.

Höga förväntningar

Nationellt sett har intresset för att delta i Läsllyftet varit stort. Regeringen utökade sitt bidrag till Skolverket i våras och med tanke på utfallet efter Mattelyftet är förväntningarna höga.

– Den här typen av arbete lyfter de bra saker som lärare redan gör. Vi måste prata mer om hur vi kan förena teori och praktik. Mitt intryck är att lärare efterfrågar fortbildning som ger direkt avtryck i undervisningen i alla ämnen. Det finns behov och det finns vilja, säger Liza. ■

”Mitt intryck är att lärare efterfrågar fortbildning som ger direkt avtryck i undervisningen i alla ämnen”

Liza Axelsson, handledare i Läsllyftet.

/Läsllyftet

■ **Läsllyftet** är en fortbildning i **språk-, läs- och skrivdidaktik** för lärare som bygger på kollegialt lärande. Läsllyftet syftar till att **öka elevers läsförståelse och skrivförmåga** i alla ämnen genom att stärka och utveckla kvaliteten i undervisningen. Arbetet med Läsllyftet kan organiseras med eller utan statsbidrag. Läsåret 2015/16, riktar Läsllyftet sig till lärare i grundskolans (och motsvarande skolformers) alla ämnen samt lärare och förskollärare i förskoleklass. Från och med läsåret 2016/17 kommer även lärare i gymnasieskolans alla ämnen att omfattas av Läsllyftet.

Gymnasiala vuxenutbildningen

ETT STÖD PÅ DIN VÄG MOT FRAMTIDEN

Personerna som hjälper dig med vägledning och bokar kurser inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Zara Edvardsson, Annika Paulsson, Mattias Rosén Stoor, Elisabeth Lundgren, Liv-Grete Sandström Lidberg, Åsa Forslund, Ylva Ljungqvist.

I samma lokaler som arbetsförmedlingen i Falun, finns den **gymnasiala vuxenutbildningen** och **vägledningscentrum**. Här får kommuninvånarna hjälp att hitta rätt bland alla yrkesutbildningar, förberedande kurser och distansutbildningar från olika utbildningsanordnare.

TEXT OCH FOTO: Peter Dahlkvist.

■ **TEMA: UTBILDNING/** – Vi har all gymnasial vuxenutbildning, här kan du få en gymnasieexamen och behörighet att söka till högskolan. Om man fått förändrade livsförhållanden så är vuxenutbildningen en andra chans, säger biträdande rektor Annika Paulsson.

Vägledningscentrum, som är en del av vuxenutbildningen, tar emot över 4 000 besök per år. Den gymnasiala vuxenutbildningen i Falun har inga egna kurser eller utbildningar utan köper utbildningsplatser hos ungefär 15 olika utbildningsföretag,

enligt ett politikerbeslut. Utbudet omfattar ungefär 250 olika kurser. Det handlar om allt från yrkesutbildningar som elektriker till affärsjuridik, språk och högskoleförberedande kurser. Många av alternativen kan du läsa i olika takt och på distans.

Den som funderar på att komplettera sina gymnasiebetyg eller kunskaper kan välja att studera på plats i Falun eller på distans.

– Alla har olika behov. Man ska ha ett dagligt liv som fungerar och då behövs ett flexibelt lärande som passar, säger rektor Elisabeth Lundgren.

Vilka som sedan får gå på kurserna handlar bland annat om individens mål, möjligheter till jobb, prioriterade grupper och vilka bristyrken som gäller för tillfället. Vuxenutbildningen prioriterar långtidsarbetslösa och unga som inte gått klart gymnasiet. Just nu är det brist på bland annat kockar, maskinförare och busschaufförer. Populäraste utbildningarna finns inom vård och omsorg.

Totalt handlar det om 1 500 antagningar per år.

– Rent samhällsekonomiskt så är det otroligt viktigt att få ut våra ungdomar i arbetslivet, säger Annika Paulsson.

Från 5 oktober kan du också ansöka online. Du behöver i så fall ett bibliotekskort för Falu kommun, det så kallade gröna kortet. Skaffa ett konto på minsida.falun.se ■

Mer om Faluns gymnasiala vuxenutbildningar

Hemsida: falun.se/vux

E-post: vux@falun.se

Telefon: 023-831 00

Adress: Kristinegatan 28

Ziba Rezoy är från Afghanistan och kom till Sverige 2009. Hon ska nu studera till sjuksköterska på Högskolan Dalarna.

Lärde sig svenska på ett halvår

Ziba Rezoy kommer från Afghanistan och har goda erfarenheter från vuxenutbildningen. Först lärde hon sig svenska på rekordtid och sedan tog hon sig an gymnasiet med samma glädje och ambition.

■ **TEMA: UTBILDNING/** När Ziba var i 9–10 årsåldern och bodde i en by i Afghanistan så ville hon inte acceptera eller förstå att hennes bröder och alla andra pojkar fick gå i skolan, men inte hon. När hennes far såg dotterns frustration och hur fort hon lärde sig läxorna som bröderna hade med sig hem, så fick en av dem lära henne att läsa och skriva. Någon formell utbildning fick hon aldrig i Afghanistan.

Ziba lärde sig ändå mycket själv och när hon kom till Sverige 2009, hade hon hunnit bli 22 år.

– Jag tänkte att det här är ett fritt land så jag kan göra vad jag själv vill, säger Ziba Rezoy när vi träffar henne i Falun.

Hon mötte, som hon säger, ”många snälla människor” som stöttade och uppmuntrade hennes intresse att lära. Efter cirka sex månader på Svenska för invandrare, SFI, hade hon lärt sig att prata bra svenska. Ziba läste sedan på folkhögskola för hon ville bli riktigt bra på matematik, engelska och på att skriva. Drömmen var att bli sjuksköterska eller barnmorska.

Sedan väntade gymnasiekurser och vård- och omsorgsutbildning inom vuxenutbildningen. Ziba gick ut i juni i år och nu är det högskolestudier som står på tur.

1 800 sökte till sjuksköterskeprogrammet på Högskolan Dalarna och hundra antogs.

– Jag är en av de hundra och jag är jätteglad, säger Ziba. ■

/Min vardag: Bibliotekarie

■ VAKTMÄSTARE, PEDAGOGER, POLITIKER, SJUKSKÖTERS KOR, INGENJÖRER, SOCIALSEKRETERARE, EKONOMER OCH MÅNGA FLER – I ORGANISATIONEN FALU KOMMUN ARBETAR NÄRA 5 000 PERSONER. I DEN HÄR SERIEN MÖTER DU NÅGRA AV DEM.

Hon får en kick i mötet med människor

En som stortrivs på sitt jobb är **Karin Gustavsson**, enhetschef för barn- och ungdomsavdelningen på Falu stadsbibliotek. Hon vill få bort alla mentala trösklar till biblioteket.
– Biblioteket är öppet för alla. Vi gör vårt bästa för att folk ska vilja vara här.

TEXT OCH FOTO: Agneta Barle

■ **MIN VARDAG/** Karin Gustavsson har en läsande mamma och sitt eget bokintresse har hon nog henne att tacka för.

– Vi gick ofta till biblioteket när jag var liten och läsningen var en naturlig del i min vardag, säger hon. Jag vill, i min roll som chef för barn- och ungdomsavdelningen, göra allt jag kan för att locka hit de barn som inte har samma förutsättningar. Blir du inte läst för eller har du ingen omkring dig som läser kan det säkert vara mycket svårare att ta steget hit. Men är du väl här kan någon hjälpa dig att upptäcka hur fantastiskt det kan vara att läsa en bok.

Delad tjänst

En stor del av verksamheten på barn- och ungdomsavdelningen går åt till att väcka barns läslust. Stadsbiblioteket i Falun jobbar aktivt med att få dit skolklasser och ge barnen

boktips. Karin Gustavsson sitter själv i den bemannade informationsdisken med jämna mellanrum.

– Min tjänst är delad, den innehåller både chefsuppgifter och traditionella arbetsmoment ute i biblioteket. Även om det kan bli lite splittrat ibland gillar jag det upplägget. Det ger en omväxling och jag trivs med att träffa låntagarna. Mötet med människor ger mig en kick och är det bästa med det här jobbet.

Bibliotekarie var hennes drömyrke när hon var liten. Fast längre upp i tonåren ville hon bli flygvärdinna, trots sin flygrädsla. Hon pluggade vidare på Högskolan Dalarna och fortsatte sedan till Uppsala, där hon läste biblioteks- och informationsvetenskap. Nu hade hon bestämt sig. Det var bibliotekarieyrket hon ville satsa på. Hon började som timvikarie på biblioteksfilialen i Grycksbo redan under studietiden

“Vi läser på ett annat sätt idag – vi interagerar mer, läser inte i en på förhand vald ordning”

Karin Gustavsson, enhetschef, Falu stadsbibliotek.

– Det ska inte finnas några trösklar in till Falu stadsbibliotek, säger Karin Gustavsson, enhetschef för barn- och ungdomsavdelningen.

och kom sedan till olika avdelningar på stadsbiblioteket. Efter en avstickare till Bollnäs, där hennes sambo jobbade som lärare, blev hon uppmanad att söka tjänsten som chef för barn- och ungdomsavdelningen.

– Jag trivs i Falun och nu bor vi och vår dotter här.

På barn- och ungdomsavdelningen arbetar åtta personer, inklusive Karin. Hon lovordar sin personal som alla brinner för sitt uppdrag – att nå de små läsarna. Själv har hon personalansvaret, planerar, har medarbetar- och lönesamtal och håller i olika möten.

– Jag skulle inte vilja ha en tjänst som bara innehöll administration och ledarskap. Som det är nu står jag också i lånedisken, köper in och sätter upp böcker, ger boktips och har visningar för skolklasser. Det ger en kul omväxling. Blir det för mycket rutinarbete tappar

Karin

Född: 1975 i Enviken

Bor: Falun

Familj: Sambo och tvåårig dotter

Intressen: Rider islandshäst i Rättvik, springer, tycker om att vara ute i skogen och försöker gå på olika kulturella evenemang.

Läser: Sommartid mest deckare. Men favoritboken just nu är "Den andra kvinnan" av Therese Bohman.

Favoritplatser i kommunen: En egen liten vik av Runn, den levande stadskärnan och Källslätten.

Oanad talang: Jag är dubbelhänt. Skriver med vänster och klipper med höger hand.

jag energi. Om jag får en idé och den inte går att genomföra direkt, då blir jag otålig.

Öppet för alla

Karin Gustavsson är uppriktigt stolt över sin arbetsplats.

– Jag har så fina kollegor och medarbetare och alla jobbar för att folk ska trivas och må bra här. Allt fler har upptäckt att det är hit man kan gå när man inte har någon annanstans att ta vägen i samhället. Det blir en positiv mötesplats, en plats att vara på. Det är viktigt att vi behåller den platsen. Även om det kan innebära problem ibland överväger det positiva. Alla ska känna sig välkomna. Man får en ny chans varje dag.

Många från andra länder kommer förstås till biblioteket. Stadsbiblioteket har ett samarbete med Centrum för flerspråkighet som kommer regelbundet.

– Jag blir så imponerad av barnens förmåga att ta till sig ett nytt språk, säger Karin. De är som små svampar, de suger i sig svenskan hur lätt som helst. Redan efter några månader förstår de precis vad vi säger.

Nya sätt att läsa

På frågan om hon tror att den tryckta boken är hotad svarar hon:

– Det tror jag inte alls. Men jag ser egentligen inget egenvärde i att boken måste vara tryckt. Det är läsningen som är viktigast. Hur vi mäter läsning och läsförståelse kommer kanske att förändras. Vi läser på ett annat sätt idag – vi interagerar mer, läser inte i en på förhand vald ordning. Här kan det bli ett generationsskifte, kanske kommer vi att mäta hur bra man fixar ett tv-spel i framtiden? Där läser man ju på ett helt annat sätt. Visste du förresten att vi, förutom böcker och filmer, också lånar ut tv-spel? ■

/Min dag

Jag kommer hit runt klockan åtta, går ner i biblioteket och plockar undan lite och sätter upp böcker. Jag tar ut en reservationslista på böcker som folk har beställt och skickar ut meddelande till dem. På förmiddagen idag hade jag ett möte med en journalist och på eftermiddagen träffade jag Fredrik Dersten, eldsjelen bakom barn- och ungdomsfestivalen Brylla. Vi pratade om ett eventuellt kommande samarbete. Dagen avslutas med att jag har kvällspasset mellan 16–19 i lånedisken. Passet på fredagskvällarna och helgtjänstgöring har jag var femte vecka.

Illustration: Jonas Lundin

Mosippan är en flerårig växt. Den är ungefär en decimeter hög.

RÄDDA MOSIPPAN

Mosippan blir alltmer sällsynt, bland annat på grund av ett förändrat skogsbruk.

Nu arbetar Falu kommun för att bevara den och biologen Pär Karlsson vill ha din hjälp. – Har du sett en plats där det växer mosippor, hör av dig.

■ **NATUR/** Mosippan är drygt en decimeter hög. Blommorna är vita på insidan och ljuslila eller rödaktiga på utsidan. Bladen är flikiga, mörkgröna och något läderartade. Mosippan blommar redan i april-maj. Den är fridlyst i hela landet – du får inte plocka den.

Mosippan hittar man främst i glesa, torra tallskogar, på åsar eller sandfält. Den kan också förekomma i kraftledningsgator. Växtplatserna är ofta sydvända i lugnt och soligt läge med tidig snösmältning. Mosippan trivs inte i tät vegetation.

– Vi känner bara till fyra växtplatser i kommunen, bland annat en i Lingshed. Där har vi nu röjt sly och tagit bort ljung för att ge mosippan bättre förutsättningar att sprida sig och öka i antal.

Vet du en plats där mosippan brukar växa? Hör av dig till Pär Karlsson, tfn 023-822 21 eller par.karlsson@falun.se.

BRA ATT VETA OM SVAMPPLOCKNING

■ **MILJÖ/** Tusen års gruvdrift sätter sina spår, både synliga och osynliga. På 1600- och 1700-talen spred rostningen av kopparmalmen metaller och försurnande svaveldioxid över Falun, något vi märker av än idag.

Genom åren har Falu kommun gjort flera undersökningar för att se hur dåtidens gruvdrift påverkar oss som lever i Falun idag.

De högsta halterna av bly i svamp som man funnit är flera gånger högre än dagens gränsvärde för svamp som får säljas inom EU. Jämför man med WHO:s rekommendationer för vad som är hälsosamt, så motsvarar detta ett dagligt intag av 0,5 hg svamp för en vuxen och ca 0,1 hg för ett barn. Analyser på sköljda grönsaker och bär har visat att det mesta av blyet försinner med sköljningen. Men det gäller inte svamp.

Som en extra försiktighetsåtgärd har kommunen tagit fram rekommendationer för odling, svamp- och bärplockning inom de mest förorenade områdena.

Foldern med rekommendationer och mer information om metaller i marken hittar du på falun.se/bygga-bo--miljo.

Du kan även beställa foldern kostnadsfritt från miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, telefon 023-830 00.

■ **Nu är de igång** – de tio testresenärerna som provar att pendla med elcykel under sex veckor i höst. Sträckan de cyklar är Falun–Grycksbo. Deltagarna får låna elcyklarna i utbyte mot att de delar med sig av sina erfarenheter. Bakom elcykelprojektet står Falu kommun i samarbete med Falu Energi & Vatten. **Läs mer i nästa nummer** av Vårt Falun som kommer i december.

Några av personerna bakom Trafikantdagen. Från vänster Niclas Sundstedt, Thomas Sundin, Mattias Ahlstedt och Maja Svedberg.

Aktiviteter, hållbar utveckling och debatt på Trafikantdagen

Trafikantdagen ordnades för första gången vid Årummet i Falun den 19 september. Evenemanget var en del av den Europeiska trafikantveckan som arrangerades i hundratals städer runt om i Europa den 16 till 22 september. Syftet med Trafikantdagen var bland annat att med Faluborna diskutera framtidens trafik och hållbar utveckling, men också visa hur gaturummet och Årummet kan användas.

TEXT OCH FOTO: Peter Dahlkvist.

■ **TRAFIK/** Östra hamngatan och Pilparken fylldes till bredden då myndigheter, företag och organisationer ställde ut och visade sin verksamhet. Bland annat fanns räddningstjänsten, polisen, ambulansen, NTF och cykelhandlare på plats. Det var uppvisningar av DANSA! i Falun och parkouruppvisningar

av Falu GK samt föreläsningar av Trafikverket, Falu kommun och programledare från Sveriges Radio P1. Falu Energi & Vatten hade bjudit in ett bilföretag som hade med sig elbilar som man kunde provköra. Man kunde tävla mot andra i att köra bil bränslesnålt med hjälp av en körsimulator. Dessutom hölls en debatt med Faluns politiker. Samtidigt pågick också Prideparaden och Bondens marknad så det var mycket folk i centrum.

– Vi kommer göra en utvärdering av arrangemanget och ta med de synpunkter vi fått under dagen. Det är värdefullt i arbetet hur vi kan göra Falun mer attraktivt, säger projektledaren Mattias Ahlstedt.

“Do the right mix”

Det hände också andra aktiviteter under veckan. Bland annat fick morgoncyklisterna en dag en liten gåva för att de cyklade. Naturskyddsforeningen i Falun hjälpte till

“Att det händer något i Falun är positivt, det gör att stan lever upp och blir mer levande.”

Mattias Ahlstedt, projektledare.

och ansvarade också för en politikerutfrågning under lördagen. En annan dag fick elever på Britsarvsskolan cykellysen och i slutet av Trafikantveckan gick det att få enklare service av sin cykel utanför högskolan.

Vad betyder det för Falun att ordna ett sådant här arrangemang?

– Att det händer något i Falun är positivt, det gör att stan lever upp och blir mer levande. Att det dessutom innebär att Falun får synas lite på Europakartan gör ju inget. Arrangemanget sker ju i hela Europa samtidigt.

Vad ville ni uppnå?

– Temat för denna Europeiska trafikantveckan var ”Do the right mix”. Vi ville lyfta upp att man kan ta sig fram på många olika sätt och att det smartaste alternativet av transportsätt ofta varierar. Vi ville också belysa att det går att hitta olika användningsområden för gatuutrymmet i staden, inte bara för trafik utan också för annat, säger Mattias Ahlstedt. ■

På Ingarvet så har arbetet med att förbereda marken för datacentret redan börjat.

När allt är klart kommer centret att innehålla cirka 3000 serverplatser med hög säkerhet, kraftfull strömförsörjning och ett smart system för att återanvända värmeenergin. Skiss: SWECO arkitekter.

Grönt datacenter i världens

Dataservrar som används av våra mobiltelefoner, läsplattor och datorer förbrukar mängder med energi över hela jorden, och efterfrågan på bra serverplatser är ständigt ökande. Falu Energi & Vatten har tillsammans med privata aktörer nu börjat arbetet med **EcoDataCenter**. Målsättningen är bland annat att datacentret ska ha toppprestanda, hög säkerhet och vara världens grönaste till mycket konkurrenskraftiga priser till dess kunder.

TEXT OCH FOTO: Peter Dahllkvist

■ **IT/** På Ingarvet är nu grävskoporna i full gång med att jämna till marken, och förbereda för tre stora hus som kommer att inhysa mängder av datautrustning. Varje hus kommer att rymma cirka 1 000 moderna serverplatser där företag, organisationer och myndigheter kan hyra plats för sina dataservrar.

– Markarbetena ska vara färdiga till senhösten och vi beräknar att de första kunderna kan flytta in om cirka ett år, säger Jan Fahlén som är projektansvarig på Falu Energi & Vatten.

Totalt handlar det om en investering på cirka 1 miljard kronor som förväntas bli en bra affär för alla inblandade. När anläggningen är färdigbyggd kommer det att behövas bland annat säkerhets- och servicetjänster. Serverhotellet ses också som en magnet för andra etableringar och kring-industri.

– Det här är inte ett rum i en källare med datorer utan en ny svensk basindustri. När etablerades senast en industri i Dalarna där man tog en nyinvestering på 1 miljard? undrar Fahlén.

Jan Fahlén, som är projektansvarig, förutspår en lysande framtid för EcoDataCenter.

Grönt och smart

Varje serverplats byggs för ett maximalt effektuttag på 20 kilowatt. Den största delen av elenergin blir till värme i serverna, vilket förenklat maximalt motsvarar en enorm värmekälla av motsvarande 4 000 bastuaggregat per hus. I EcoDataCenter löses detta genom att integrera anläggningen med Falu Energi och Vattens fjärrvärmesystem. Den varma luften från datorerna värmer varmvatten som kommer Faluborna till nytta i fjärrvärmesystemet.

/Visste du att ...

- När du använder din mobil, läsplatta eller dator för att exempelvis surfa, se på film eller maila så förbrukas också energi av dataservrar på olika ställen i världen.
- Varje sak du har med uppkoppling drar i genomsnitt mer energi hos värdservrarna på ett år, än vad ditt kylskåp förbrukar under samma tid.
- Cirka 10 procent av all världens elproduktion används av IT och telekommunikation, och att IT och telekom ger större utsläpp av växthusgaser än all världens flygtrafik om man jämför över ett år.

Källa: Falu Energi & Vatten

klass

Varmvattnet blir också fjärrkyla på ungefär samma sätt som i ett gasolkylskåp, och förs sedan tillbaka för att kyla anläggningen.

– Normalt har ett datacenter i den här storleken cirka 65 procent förluster medan vårt beräknas få maximalt 15 procent förluster, vilket är mycket bra. Anläggningen blir klimatpositiv eftersom vi kan ta bort den lilla mängd gasol och fossila bränslen vi behöver komplettera med till fjärrvärmens idag när det är mycket kallt, säger Jan Fahlén.

Jonny Gahnshag (S), kommunalråd och ordförande i miljö- och samhällsbyggnadsnämnden, beskriver nyttan med datacentret så här:

– Vi ser detta som en stor möjlighet för Falun att få visa upp den miljöteknik i världsklass som finns här och hur den används på ett smart sätt. Behovet av datahallar kommer bara att öka och vi ser potential till att fler företag etablerar sig i kommunen som en följd av denna etablering och för att stärka den näring som växer fram. Det här är hållbar tillväxt när den är som bäst. ■

Kopparstaden återvinner övergivna cyklar

Under hösten har Kopparstaden rullat igång sitt cykelprojekt, Smart Fart. Syftet är att ta tillvara på de över 300 cyklar som varje år hittas övergivna i bostadsbolagets områden och istället se till att de kommer till användning för både Falubor och turister.

■ **MILJÖ/** – Vi har identifierat ett problem som vi vänt till en möjlighet. Istället för att skicka övergivna cyklar till tippen så återvinner vi dem och ser till att de kommer till användning och skapar nytta i samhället, säger Elke Herbst, marknadschef på Kopparstaden.

I början av september öppnade returcykelverkstaden Smart Fart på Slaggatan samtidigt som en cykelpool startade upp utanför Kopparstadens Bobutik vid Stora torget. Här är tanken att den som önskar ska kunna låna en cykel för upptäcka Falun eller helt enkelt bara ta sig runt smidigt och miljövänligt.

– Miljömässigt ser vi bara fördelar med Smart Fart. Cyklarna

repareras, vissa lackeras och får längre livslängd. Om fler får tillgång till en gratis låncykel kan också fler välja att ställa bilen. Självklart är det också positivt för folkhälsan om fler har möjlighet att röra på sig utomhus, säger Elke Herbst.

Ett eget företag

Falu kommun finns med och delfinansierar projektet och i returcykelverkstaden får hyresgästen, tillika verkstadschefen, Ebrima Savage sällskap av ett antal praktikanter via kommunens arbetsmarknads- integrations- och kompetensförvaltning, AIK. På sikt är tanken att cykelverkstaden ska bli ett företag på egna ben som skapar

jobbomöjligheter för personer som av olika skäl har svårt att komma in på arbetsmarknaden.

– För oss är det viktigt att vi inte konkurrerar med de kommersiella aktörerna. Smart Fart-cyklar säljs till självkostnadspris och i verkstaden tar vi bara emot Smart Fart-cyklar för reparation. Berörda företag har informerats om Smart Fart i förväg och är väldigt positiva till projektet, säger projektledaren Stefan Carlsson på Kopparstaden.

Till nytta för många

Förutom att erbjuda låncyklar och försäljning av reoverade cyklar kommer Smart Fart att också innebära samarbeten med bland annat skolor i kommunen. Målet är att projektet ska vara till nytta för många.

– Vi har mycket på gång och det vi lanserar nu är bara början för Smart Fart, säger Elke Herbst.

Besök gärna returcykelverkstaden på Slaggatan 20, Kopparstadens Bobutik vid Stora torget eller gå in på [facebook.com/smartfart](https://www.facebook.com/smartfart) och läs mer om Smart Fart. ■

Verkstadschefen, Ebrima Savage, utanför Kopparstadens nya returcykelverkstad. Här repareras och fixas övergivna cyklar som sedan kan komma till nytta för Faluborna.

/Kalendariet: oktober–november

Foto: Ulf Palm

Foto: Magdalena Forsberg

Foto: Magdalena Forsberg

Oktober/

- 29/9–3/10 **Internationell Street Market.** Centrala Falun
- 2 **Folkmusikkonsert Primus Motor.** Gamla Elverket
- 3 **Museitåg till Rättviks marknad.** Resecentrum Falun
- 3–4 **Guidad vandring i fåbodemiljö.** Grejsans fåbod
- 3 **Hackmora MTB-Uphill.** Perhansbodarna
- 3 **Dalarnas Orkesterförening – Symfoniskt och svängigt.** Kristinehallen
- 3/10–20/11 **Måsen.** Dalateatern
- 3 **Brolle – Rocking night show.** Magasinet
- 4 **Hackmora Bergslopp.** Perhansbodarna

- 8 **Nyfiken på... Claes Mankler.** Dalateatern
- 9 **The Tallest Man on Earth.** Magasinet
- 10 **Barnteater – Lilla grisen flyger.** Kulturhuset tio14
- 10 **Långt bort i tiden, långt bort i skogen.** Arenan
- 11 **Sergei Rachmaninov – Vigilia.** Kristine kyrka
- 11 **Work in Progress – Magnus Betnér.** Kulturhuset tio14
- 14/10–9/12 **Öppet Hus – Släktforskning.** Falubygdens Släktforskarförening & DHR-centrum
- 15 **En kväll med Emmi – Ilta Emmin kanssa.** Dalateatern

- 15/10–14/11 **Peter Carlsson & Blå Grodorna – Ett inlägg.** Kulturhuset tio14
- 16 **Kultursoppa – Povel's Naturbarn.** Dalateatern
- 17–18 **Dala-Dubbeln 2015.** Karlsbyheden
- 17 **Popnix med skivsläpp.** Lugnetkyrkan
- 17 **Digitalsänd opera – Otello.** Kulturhuset tio14
- 21 **Temakväll – Pilgrimer och pilgrimsvägar.** Falubygdens Släktforskarförening & DHR-centrum
- 23 **Kultursoppa – Vem är han den där Pink Floyd?** Dalateatern
- 23 **Folkmusikkonsert Sveriges urskog möter Mississippis träskmark.** Gamla Elverket

November/

- 4/11–1/12 **Tant Blomma.** Dalateatern
- 5 **Musikafton.** Dalasalen
- 7 **Barnteater – Maskresan.** Dalateatern
- 11 **Nyfiken på... Jenny Küttim.** Dalateatern
- 12–13 **BLOD – en musikalisk melodram i 3 akter.** Dalateatern
- 13 **Kultursoppa – I glädje och sorg (Ernst Rolf).** Dalateatern

- 14 **Dalarnas Orkesterförening – Dvorak i fokus.** Kristinehallen
- 15 **KONSERT – en hyllning till ABBA.** Kristinehallen
- 18 **Temakväll: Läns- och sockenindelning i Dalarna genom tiderna.** Falubygdens Släktforskarförening & DHR-centrum
- 20 **Julgalan 2015.** Lugnet
- 21–22 **Jul på Staberg.** Gamla Staberg

- 21 **Digitalsänd opera – Lulu.** Kulturhuset tio14 (fd Falu Folkets Hus)
- 26 **Så lyckas du som kollega – i teamet! Föreläsning och kurs.** First Hotel Grand
- 27 **Kultursoppa – Tant Blomma.** Dalateatern
- 27 **Christmas Night.** Lugnet
- 28–29 **Adventskörning med museitåg.** Resecentrum Falun.

Känner du din kommun?

Foto: Magdalena Forsberg

Vet du var statyn står?
Vad heter parken?

■ **TÄVLING/** Skicka svaret på ett vykort till:
Vårt Falun, Kommunikationskontoret,
791 83 Falun eller mejla
redaktionen@falun.se

Vi vill ha ditt svar senast **1 november**. Tre vinnare belönas med ett presentkort på 200 kr hos Visit Södra Dalarna – vinsten kommer med posten. Rätt svar och namn på vinnarna presenteras i nästa nummer av Vårt Falun.

Vinnare

Bilden i förra numrets tävling visade Faluns smalaste gata: **Brunnsgränd i Östanfors.**
Tack för alla rätta svar! Vinnare denna gång:

Foto: Sara Mostofzadeh

- Roy Danielsson
- Irene Söderberg
- Anita Groth

Grattis – vinsterna kommer med posten.

Gilla oss!

■ **FACEBOOK/** Visste du att Falu kommun har en officiell Facebook-sida? Det har vi haft sedan 2009. Här hittar du information och kan ställa frågor. Gå gärna in och gilla oss – [facebook.se/falukommun](https://www.facebook.com/falukommun) Flera förvaltningar, fritidsgårdar och projekt har även egna Facebook-sidor. För mer information, se [falun.se/socialamedier](https://www.falun.se/socialamedier).

Kalendariet visar ett axplock av allt som händer runt om i kommunen. Vissa evenemang ges vid flera tillfällen. Vi reserverar oss för ändringar och eventuella felskrivningar. Detaljer och tider hittar du hos Visit Södra Dalarna på Trotzgatan 10–12 eller www.visitsodradalarna.se. För biljetter till flera av evenemangen, tfn 0771-62 62 62.

Nästa nummer kommer i december 2015. Nyhetstips: redaktionen@falun.se eller tfn 023-827 22!